

1944, august 27., 21. hod. Bratislava. — Telegram čís. 1299 nemeckého vyslanca Ludina Zahraničnému úradu v Berlíne o vývine vojensko-politických udalostí na Slovensku v predvečer povstania s návrhmi na zmeny v ľudáckej vláde.

Citissime!

Tajná ríšska vec

Činnosť partizánov na Slovensku sa ďalej stupňuje. Mimoriadnu aktivitu bolo možno zistiť v noci z 25. na 26. Z 26. na 27. pomerne pokojne. Zvláštne zprávy o stave partizánskeho hnutia nasledujú. Na silný nátlak z našej strany bol teraz konečne dosadený generál Turanec na miesto hlavného veliteľa všetkých armádnych častí a organizácií s rozsiahlymi plnými mocami. Čatloš je činný len ako . . . minister a prakticky zbavený všetkých plných mocí. Krátky rozhovor s generálom Turancom 25. augusta vyvolal dojem, že tento dôstojník, všeobecne známy ako energický, je odhodlaný rozhodne postupovať proti partizánskemu moru a demoralizácii slovenskej armády. Keďže medzičasom bol prisľúbený návrat prvej technickej divízie, Turanec bude snáď môcť v krátkom čase disponovať spoľahlivým vojenským oddielom. Ako mi včera oznámil nemecký generál, možno od 28. augusta rátať s príchodom niekoľkých nemeckých výcvikových vojenských jednotiek do ochranného pásma (Púchov—Malacky—Stupava). Keďže tak prezident, ako aj minister Mach a generál Turanec, najmä z prestížnych dôvodov naliehavo žiadajú, aby sa teraz, keď generál Turanec preberá hlavné velenie, neposielalo hneď do krajiny nemecké vojsko, odhliadli sme zatiaľ od tohto kroku, pričom sa nevzdáme možných zásahov na slovenské vojnové územie zo strany armádnej skupiny Severná Ukrajina. Napriek silným pochybnostiam zo slovenskej strany sme presadili preloženie jednej . . . SS jednotky do Ružomberka. Ako mi hlásili dnes ráno, medzičasom sa začali uskutočňovať aj bezpečnostné opatrenia, nariadené Turancom, a rovnako aj sebaobrana ríšskych Nemcov a slovenských Nemcov, ktorí sú prirodzene obzvlášť ohrození. Žiadal som nemeckého generála, aby zodpovedne pripravil a uskutočnil príslušné opatrenia. Preloženie všetkých táborov z akcie „Kinderland“ na západné Slovensko je pripravené a prebieha.

Úplná zhoda a hladká spolupráca všetkých nemeckých služobní je zaručená.

Chýry, ktoré sa vynorili 24. augusta večer, že v Bratislave sa plánuje vojenský puč, a dôverný spis o Maďarsku, doručený nemeckému generálovi,¹ dali podnet k okamžitým bezpečnostným opatreniam, uskutočneným v úzkej spolupráci so zastupujúcim nemeckým generálom, vodcom nemeckej národnej skupiny a vyslanectvom. Keďže sa skutočne dal zistiť pohyb vojsk v meste, obsadenie východov z mesta slovenským vojskom, vybral som sa okolo 23. hod. k ministrovi Machovi, aby som ho požiadal o vysvetlenie. Mach, ktorý nemal o udalostiach ani tušenia, vybral sa so mnou na vojenskú misiu a vzápätí k prezidentovi, aby sa vo veci orientoval. Dr. Tiso oznámil, že Čatloš ho cez deň upovedomil, že sa bude konať bezpečnostné cvičenie. V tej chvíli sa zjavili dvaja slovenskí zpravodajskí dôstojníci, ktorí na vlastnú päsť odovzdali prezidentovi písomné hlásenie o údajnom pohybe nemeckých vojsk proti Slovensku. Tiso mi toto dosť fantastické hlásenie ihneď prečítal. Pozadie cvičenia doteraz nie je celkom jasné. 25. augusta predpoludním ma vyhľadal vyslanec Polyak, aby vyslovil nemeckým úradom vďaka dr. Tisu a Macha za zvlášť nápomocné chovanie. Keďže bratislavská bosorácka kuchyňa je plná najnemožnejších chýrov (obsadenie Slovenska Nemcami, všeobecné povsta-

¹ V orig. „... bei deutschem General einlaufende Chéfsache über Ungarn..“

nie a pod.), nálada v krajine je mizerná, Volksdeutsche a ríšski Nemci sú pochopiteľne veľmi nervózni, Mach podal včera večer na moju žiadosť veľmi pozitívne vládne vyhlásenie, na ktoré zvlášť upozorňujem.² Jeho doslovné znenie nasleduje osobitne.

Toho času som v stálom osobnom styku s prezidentom a s Machom, ktorých sa usilujem ovplyvniť v zmysle opatrení, ktoré pokladáme za potrebné. Nepochybujem o úplne loyálnom zmýšľaní týchto mužov, pričom však zostáva otvorenou otázka, aké politické a mocenské sily za nimi momentálne stoja.

Dohádzam k stále pevnejšiemu presvedčeniu, že sú potrebné zmeny vo vláde v smere silnejšieho sústredenia tých síl, ktoré sú rozhodnuté vlastnými silami zachovávať pokoj a poriadok v krajine, a najmä mobilizovať obyvateľstvo proti náklonnosti k Sovietom, ktorá je tu obzvlášť citeľná.

Tukov zdravotný stav je, vzhľadom na ďalšie vedenie jeho úradu, pravdepodobne beznádejný. Prosím preto o okamžité schválenie toho, aby sa mu prípadne odporúčalo odstúpiť (prostredníctvom lekárov). Prezident by v takom prípade prijal jeho demisiu. Zamýšľa dosadiť potom Macha za ministerského predsedu.

Napriek viacerým vážnym pochybnostiam odporúčam súhlasiť s touto voľbou. Pri tejto príležitosti môže byť aj Čatloš definitívne vysánkovaný. Naliehavo odporúčam znovu pribrať do vlády Ďurčanského. Hoci je to iste povážlivý experiment, predsa očakávam od jeho spolupráce spojenie istých slovenských síl s našou vecou. Ďurčanského postoj k samostatnému slovenskému štátu je bezvýhradne pozitívny. Napriek vážnej pochybnosti o možnosti nemeckého víťazstva vidí ešte aj dnes v spolupráci s ríšou najlepšiu záruku slovenskej štátnej samostatnosti. Rozhorčený odporca Benešov.

Keďže si za týchto okolností vývoj vyžaduje veľmi rýchle rozhodovanie, žiadam o splnomocnenie vo všetkých uvedených otázkach, predovšetkým vzhľadom na Ďurčanského, aby som smel konať podľa možnosti ihneď na vlastnú zodpovednosť. Ostatne, možno dúfať, že stabilizáciou rumunských pomerov a celkovej situácie na východnom fronte opäť zmizne nervozita, ktorá tu panuje, ako aj otvorený prejav nepriateľského zmýšľania slovenského národa.

Ludin

SÚA Praha. Auswärtiges Amt Berlin (Zahraničný úrad Berlín), 20/372488—372490. Fotokópia úradného záznamu telegramu. (Z nemčiny preložila HT.)

160

1944, august 28. [Londýn.] — Intimát II. odboru čs. MNO s rádiatelegrafickými zprávami o situácii na Slovensku a zámeroch Golianovho vojenského ústredia.

Příloha číslo 1.¹

Situace na Slovensku 24. srpna:

Na východě partyzáni v ofenzivě, kontakt s nimi přerušen.

Železniční doprava na východě přerušena.

S Talským máme porady příští týden.

Jaké máte rozkazy pro něho.

² Porov. dokument čís. 156.

¹ Všetky tri časti zprávy intimoval II. odbor čs. MNO ako prílohy 1–3 k čj. 663 taj.-II. odbor. V záhlaví všetkých troch príloh je rkp. dátum 28. 8. 44. Text prílohy 1 a časť textu